

Yemek Temalı Web Günlüklerinde İslami Kadın Kimliğinin İnşası:Cahide Sultan

Construction of Islamic Female Identity in Food-themed Weblogs: Cahide Sultan

Ayşegül Kurtoğlu*

Öz: Gündelik yaşamın tecrübi bilgisinin paylaşılmasında dijitalleşmeyle birlikte oldukça sık başvurulan hâle gelen araçlardan biri; moda, güzellik, kişisel gelişim, eğitim ve edebiyat gibi farklı temalar altında toplanabilecek olan web günlükleridir (weblogs/blogs). Bu günlükler içimizden birinin gündelik yaşamı nasıl deneyimlediğinin; neyi, nasıl yaptığının ve hangi konularda nasıl düşündüğünün görünür olmasını sağlamakta ancak bunları sağlamakla sınırlı kalmamaktadır. Web günlüklerinde üretilen bilgi, aynı zamanda gündeliği yeniden üretmektedir. Toplumsal cinsiyete göre farklılaşan bu üretim, kadınlar özelinde, bir yandan kadınlığa ilişkin görünür olması arzu edilen tecrübelerin aktarılmasına yararırken diğer yandan bu alandaki mitsel kabulleri pekiştirebilmektedir. Buradan hareketle bu çalışma kapsamında; Türkçe içeriğe sahip, mutfak temalı web günlüklerinden biri olan Cahide Sultan'da, İslami söylem üzerinden mutfakta nasıl bir kadın kimliği inşa edildiğinin ortaya koyulması amaçlanmaktadır. Bu soruya yanıt aranmak üzere web günlüğündeki Eylül 2009 tarihli ilk girdiden (post) başlanmıştır ve Mart 2017'ye kadar yayımlanan girdiler; analiz birimi olarak belirlenerek, niteliksel içerik çözümlemesine tabii tutulmuştur. İdealize edilen mutfak, helal-haram ikiliği ile bu ikiliği gözetmek için zaruri addedilen kadınlık mahareti üzerine inşa olmaktadır ve bu yolla geleneksel kadınlık rolleri yeniden üretilmektedir. Nihayetinde makul kadın kimliği hakkındaki söz söyleme ayrıcalığı; Kur-an'ı Kerim ayetleri, hadis ve İslam tarihinden örnekler ile kadının yegâne sorumlusu addedildiği mutfağın bilgisi üzerinden tesis edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gündelik yaşam, Mutfak, Yemek Blogları, İslamî Kadın Kimliği, Cahide Sultan

Abstract: One of the instruments that have become so popular with digitalization in the sharing of experiential knowledge of daily life is weblogs that can be collected under different themes such as fashion, beauty, personal development, education and literature. These weblogs make visible how one of us experiences daily life, what and how he/she does and how he/she thinks about which subject but are not limited to these. The information produced in the weblogs is also reproducing the everydayness. This gender-differentiated production both helps to convey the experiences which are desired to be visible among women and can reinforce mythical assumptions, as well. From this point of view this study aims to reveal what kind of female identity is built in the kitchen through Islamic discourse in *Cahide Sultan* which is one of the kitchen-based weblogs. To answer this main question, the posts created between 2009 and

* Arş. Gör., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü,
kurtogluaysegul@gmail.com.

2017 were analyzed using a qualitative research design. The kitchen which is idealized is built on the duality of halal-haram and the femininity dexterity that is deemed necessary to conceive that duality and in this way traditional female roles are reproduced. Ultimately, the privilege of speaking about a reasonable female identity is established through verse of the Koran, the prophet Muhammad's sayings/deeds and examples from Islamic history with the knowledge of the kitchen in which women is regarded as the unique responsible.

Keywords: Everyday Life, Kitchen, Food-themed Weblogs, Islamic Female Identity, Cahide Sultan

Giriş

Gündelik yaşamı olağanca aşinalığıyla ve tabii aleladeliliğiyle dolduran pratiklerin esamesinin okunmaması, rastlantısal olmadığı gibi kasıtsız da görünmemektedir. Her gün yeniden üretilen gündelik pratikler, çoğu zaman failleri tarafından övünç ve hatta sızlanma içeren bir bahse dahi konu olmaktan hayli uzak görünür. Zira gündelik ile kastettiğimiz *dünün aynısını* yahut *yarının bir benzerini* üretmekten ibaret sayılır. Dolayısıyla gündeliğin bilgisini, eylemini, mekânını ve zamanını kenara itilmiş olarak bulmak olasıdır.

Hayatta kalmanın asgari koşullarının tesisi ise esas itibarıyla, tekrarı mümkün kılmakla ilintilidir. Tekrarın gücü; zamanla, olağan şeylerin gittikçe boğucu ve tüketici görünme riski bir yana (en azından şimdilik), öncelikle hayatın idamesini mümkün kılarak düzenin tesisini sağlar. Bununla birlikte günlerin benzeşerek aleladeleşmesi şikâyet sebebi olabileceği gibi bir ihtiyaç nesnesi hâline de gelebilir. Zira sıradanlaşma her ne kadar toplumsal eşitsizliklerin sürdürülmesi gibi riskler taşıyorsa da aslında ihtiyaç duyulan güven¹ duygusunu sağlamaya hizmet eder (Tekeli, 2010: 5). Her gün ne yapılacağını yeniden keşfetmek/öğrenmek zorunda kalmanın çekilmezliği, aşikâr olsa gerektir.

Yine de aleladeliliğin önemsizlikle eş sayılmasıyla ortaya çıkan aşılması güç açmazlardan biri, gündeliğin işaret ettiği nesnelere kümesini önceden bildiğimizi varsaymaktır. Gündeliğin bu akıbeti, Tekeli'nin (2010: 19) işaret ettiği üzere onu, hayata ilişkin soruların muhatabı olmaktan men eder. Ancak Lefebvre'in gündeliklikten söz ederken yanı başında hazır bulunan G. W. F. Hegel'in dediği üzere; "aşına olunan illa ki bilinen değildir." (akt. Gardiner, 2016: 13). O hâlde gündelik olan hakkında, bizden beklenenin aksine, daha fazla soru sormak gerekir.

Peki, mutfağa ilişkin gündelik bilginin yeniden üretim sürecinin, sınırları silikleştiren ve diğer kitle iletişim araçlarından etkileşimsel yönüyle ayrılan dijital medyaya yansımaları nasıl

¹ Güven ihtiyacı bu hususta taze bir dayanağı teşkil etmekten ziyade münhasıran muhafazakârlık tartışmalarının kadim referanslarından biri olarak gündeme gelir. Nitekim Cecil'in 1912'de işaret ettiği gibi tabii (natural) yahut saf (pure) muhafazakârlık, bilinmeyen karşısında aşına olanın sağladığı güven duygusundan beslenir.

olmaktadır? Bu soruya yanıt aramak üzere tecrübi bilginin paylaşım alanı olan web günlüklerine yönelmek uygundur. Zira Web 2.0'in² ilk sosyal paylaşım platformu örneklerinden biri olan web günlükleri, sosyal medyadaki kişisel web sayfalarını teşkil etmektedirler ve bu günlükler kullanıcıların belirledikleri bir konu altında bilgi paylaşımında bulunabildikleri alanlar olmalarının yanı sıra kendi yaşamlarına ilişkin kişisel bilgileri de içerebilmektedirler (Kaplan ve Haenlein, 2010: 64). Mutfak özelinde bakıldığında ise yemek teması altında toplanan web günlüklerinin bilgisayar dolayımı ile iletişimin güçlü araçlarından biri olarak mutfağın sükse yapmasında etkili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda web günlüklerinin -Goffman'dan hareketle, benliğin sunumu ve toplumsallaşma için araçsallaştırıldığı akılda tutulduğunda- sergilenen performansa ilişkin geri dönüş alma ihtiyacını karşıladığı; bu ihtiyacın ise cinsler arasında farklılaştığı görülmektedir (Cantek, 2011: 2). Nihayetinde Varol ve Tayanç'ın (2014: 332) da işaret ettiği üzere kişisel web günlükleri, toplumsal cinsiyet kimliğinin icrasını ortaya koyan bir temsil alanı olarak bu hususta oldukça çok şey ifade etmektedir. Bu durum özellikle, web günlüğü yazarlarının kimliğini ilan etme zorunluluklarının olmamasıyla yakından ilişkilidir.

Pedersen ise (2005-2006: 86) 50 kadınla yaptığı mülakatlardan hareketle kadınların hayatlarını sürdürme biçimlerine, kişisel deneyimlerine ve ne hakkında, nasıl düşündüklerine dair onaylanma gereğiyle güdülendiklerine; bir başka çalışmasında ise sosyalleşme maksadıyla web günlüğü tuttuklarına işaret eder. Bununla birlikte Somolu (2007: 484) ise Thas, Ramon ve Cimon'un yürüttüğü çalışmalara atıfla, web günlüklerinin kadınlığa ilişkin bilginin ve yapılandırılmamış vaziyetteki maharetlerin aktarılmasında ve itibarlı hâle getirilmesinde araçsallaştırıldığına işaret eder (akt. Cantek, 2011: 4). Dolayısıyla web günlüklerinde üretilen görsel ve metinsel içeriğin bu konuda daha yoğun bir malzeme sağladığını düşünmek mümkündür. O hâlde gündelik yaşamın hane içi yeniden üretiminden sorumlu tutulan kadınların; bu nevi mecralarda toplumsal cinsiyet kimliğini nasıl icra ettikleri, sergilenen performansa ilişkin geri dönüş alma ihtiyaçlarının nasıl farklılaştığı ve yemek temalı web günlüklerinde bu temanın dışına çıkmamak gibi kısıtlayıcı bir ilkedan hareket edip etmedikleri de sorulmalıdır.

Bunlar, kadınların sosyalleşmek ve kişisel deneyimlerini aktarmak üzere araçsallaştırdıkları web günlüklerinde yemek tarifi verirken, aynı zamanda gündelik hayatlarına

² Web 2.0; kullanıcıların hazır içeriği görüntülediği 1.0 sürümünden farklı olarak katılımcılığa ve etkileşimselliğe imkân sağlayan ve kullanıcı türevli (user generated) içerik uygulamasının bir önceki sürüme göre daha yaygın hâle geldiği sisteme verilen addir (Çomu, 2012: 46). Web 1.0, kullanıcıların bireysel olarak var oldukları alanlar iken Web 2.0, topluluk fikrini öne çıkarmasıyla ondan farklılaşmaktadır. Buradan hareketle kullanıcılar Web 2.0'in olanaklarını kullanarak diğer kullanıcılarla bilgi, deneyim, fikir alışverişinde bulunmak ve eğlenmek gibi farklı amaçlarla bir araya gelebilmektedirler (Bayraktutan, 2013: 104). Bu bağlamda Web 2.0, kodlama bilgisine sahip olmayan kullanıcıların *wordpress.com*, *blogger.com* gibi hazır paylaşım alanlarını kullanarak arzu ettikleri bilgiyi paylaşımlarına imkân tanımaktadır (Tuncer, 2013: 9).

ilişkin ayrıntılara yer verebildikleri gibi muhafaza ettikleri toplumsal değerleri alenen yahut zımnın paylaşabildiklerini de görmek bakımından yöneltmesi elzem olan aslî soruları teşkil etmektedirler. Bu hâliyle yemek temalı web günlükleri; safi kişisel mutfak deneyimlerini, tariflerdeki püf noktalarını yahut *uydurma* yoluyla ufak değişiklikler yapılmış olsa da tam kıvamında tutan yemek tariflerine ilişkin malumatı değil, aynı zamanda iyi yemek yapan kadın/eş/anne olma dolayımında kazanılan itibar aracılığıyla hayatın *tepe* değerini de görünür kılabilirler.

Bu bağlamda bir gündelik hayat pratiği olan yemek yapmanın birincil sorumlusu sayılan kadınlar tarafından, bu temel alan hakkındaki kişisel deneyimlerin aktarıldığı yemek temalı web günlükleri; bu çalışmanın yöneldiği nesnel kümesini teşkil etmektedir. Aşıkâr olmak üzere bu yönelim; mutfakta süregiden pratiklerin sıradanın *büyüsünü* perçinlemesi dışında, mutfakla hemhâl addedilen kadınların oldukça katılmış görünen cinsiyet ayrımlarının yeniden üretim serüvenindeki konumundan ileri gelmektedir. Bu bağlamda, alanın daraltılmasıyla, Türkçe içerikli yemek temalı web günlüklerinden biri olarak herhangi bir yemek tarifine ulaşılmak istendiğinde, *Google* taramasında, üst sıralarda çıkan ve emsallerinden İslami içeriğiyle ayrılan *Cahide Sultan*’da³; mutfakta nasıl bir kadın kimliği inşa edildiğinin ortaya koyulması amaçlanmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda web günlüğündeki girdiler (posts)⁴ analiz birimi olarak belirlenerek, açık ve örtülü anlamın ortaya çıkarılabilmesi için niteliksel içerik çözümlemesine tabii tutulmuştur. Hangi girdilerin araştırmanın temel sorusuna yanıt teşkil ettiğinin belirlenebilmesi ve araştırmanın amacına yönelik seçim yapılabilmesi için (amaçlı örnekleme) hazırlık aşaması; web günlüğündeki girdilerde İslami söyleme yer verilme yoğunluğu esas alınarak, birkaç katmanlı olarak sürdürülmüştür. İlk arşiv kısmından faydalanılarak 2009’un Eylül ayında yayımlanmış ilk girdiden başlanmış, Mart 2017’ye kadar yayımlanmış tüm girdiler taranmış, yayından kaldırılma ihtimaline karşın kayıtlama (print screen) (Çomu ve Halaiqa, 2015: 35) yapılmıştır. Girdiler hakkında genel bir fikir edinildikten sonra, araştırma amacına uygunluk taşıyan girdiler belirlenerek kategoriler çıkarılmış ve nihai olarak her bir girdideki metinsel içerik, bu kategorilere göre kodlanmıştır. Bu kategoriler, tarama işleminin ardından girdiler esas alınarak çıkarılmıştır. Bu süreç önceden belirlenmiş bir kategori seti temelinde doğrusal olarak değil; niteliksel yöntemin

³*Cahide Sultan* ilk bakışta gerçek bir kişi olarak algılanabilse de esas itibarıyla bir web günlüğüdür ki bu çalışma kapsamında da bir kişi tarafından söylenenlere değil, bu web günlüğünde yer alan metinsel içeriğe odaklanılmaktadır. *Cahide Sultan* adının metin boyunca italik stilde verilmesinin gerekçesi de bu kabulü görünür kılma maksadıdır. Bu durum, içerik üretici failin göz ardı edilmesinden değil; “sanal” ortamda yansıtılmak istenen ile yazarın gerçek düşünceleri-eylemleri arasında farklılaşma olabileceğinin dikkate alınmasından ileri gelmektedir. Bunun yönetsel gerekçelendirmesi ise ilgili paragrafta verilmiştir.

⁴Girdiler web günlüklerinin kullanıcılarının bir başlık atarak görsel ve metinsel içeriğe bir arada yer verebilecekleri, birçok biçimsel düzenlemeye imkân sağlayan, belirli bir tarihte oluşturulmuş ve ziyaretçilerin yorumuna açık hâle getirilebilen en temel parçasıdır.

keşfedici mahiyeti gereği, girdilerden kategorilere ve kategorilerden girdilere olmak üzere döngüsel olarak işlemiştir. Bu işlem sonucunda mutfak, toplumsal cinsiyet rolleri ve İslami argümanlar olmak üzere üç ana kategori belirlenmiştir. Son aşamada ise mutfak ve Müslüman kadın kimliği ana kategorileriyle ilişkili olan girdiler, gündelik yaşam ile dijital medya ilintisi bağlamında çözümlenmiştir.⁵

Açıktır ki çalışmada herhangi bir yemeğin nasıl yapılacağına ilişkin bilgi veren yemek tariflerinin gastronomik yorumuyla değil, web günlüğünün tariflerle sınırlı kalmayan içeriğiyle ilgilenilmiştir. Bu tarifler katkısız, ev yapımı, bir *maziye* ve *memlekete* sahip olan yemek anlayışı ile yöresellik/geleneksellik gibi vasıflar ve tabii yemeğin İslamiyet ile kesişim noktasını teşkil eden helal/haram ikiliği ve israf karşıtlığı gibi dinen cevaz verilmiş yahut menedilmiş hususlar temelinde, ki bunlar aynı zamanda girdileri kategorileştirmekte kullanılan kodları teşkil etmektedir, çalışmanın ilgi nesnesini teşkil etmektedir. Nitekim web günlüğünde üretilen içerik; “iyi anne olmak”, “katkısız gıda tüketmek”, “evde yemek”, “yöresel lezzetleri yaşatmak”, “tarif uydurmak” gibi kodlanabileceği gibi; bazen yemek tariflerinin girizgâhını, bazense ayrı bir girdinin esas konusunu teşkil eden ayet, hadis ve menkıbe gibi İslami söyleme ait hususlarla da ilgili olabilmektedir. Bu bağlamda, *Cahide Sultan*'da mutfakla ilişkisi üzerinden Müslüman kadın kimliğinin nasıl kurulduğunu anlamak üzere İslamiyet, kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rolleri ve mutfaktaki gündelik yaşam pratikleri arasındaki bağlantı merkeze alınmaktadır.⁶

Gündelik Yaşamda Mutfak ve Kadın

Mutfak, gündelik hayatın girişte anılan nev-i şahsına münhasır niteliklerinin muhafazasında önemli rol oynayan tek alan olmasa da bunların keşfinde, kâh mekânsal veçhesiyle kâh *sahne*⁷ olduğu toplumsal pratiklerle göze çarpan asli alanlardan biri olarak karşımıza çıkar. Mutfak Bachelard'ın (2014: 39-42) deyimini uyarlandığında “[...] [p]eteklerinin binlerce gözünde, zamanı sıkıştırılmış olarak [...]” tutmaya yaramaz yalnızca, zira “[...] [m]ekân, eylemi çağırır [...]” aynı zamanda; kimin, neyi, nasıl ve hatta ne zaman yapacağını tayin eder, sınırlandırır; bu yolla aynı zamanda eylemlerce dönüştürülür ve sınırlandırılır. Bu yüzden mutfak mekânsal ve pratik

⁵ Çalışmanın odağı açısından çarpıcı bulunan örnekler, niteliksel yöntemin sağladığı bir avantaj olan malzemeyi konuşturmak ve okurun da yorumlama işlemine dâhil olmasını sağlamak üzere zaman zaman doğrudan alıntılanarak ve yazım yanlışları düzeltilmeden aktarılmaktadır.

⁶ Nihayetinde Müslüman kadın söyleminin öne çıkacağı ilk paylaşım alanını, tematik olduğu kadar kişiselliğini de muhafaza eden yemek temalı web günlüklerinin teşkil etmesi şaşırtıcı gelmemektedir. Dolayısıyla egemen İslami söylemde; kadının özel alanla ve tabii annelik rolüyle bağdaştırılan konunun sürdürülmesinde, bu alanla ve rollerle doğrudan ilişkili olan mutfağın nasıl bir işlev gördüğünü sormak yersiz değildir.

⁷ Sahne söz konusu olduğunda Goffman'ı anmadan geçmek mümkün değildir. Nitekim buradaki vurgu onun dramaturjik yaklaşımına atıfta bulunmaktadır. Mutfak yalnızca ve basitçe gündelik beslenme gereksiniminin mekânsal tezahürü değil, benliğin sunumu için tozunu attırdığımız bir sahnedir de. Bu hususta kapsamlı bir çalışma için bkz. İnce, Ş. (2014). Toplumsal ve Kültürel Dönüşümlerin Gündelik Hayata Yansımaları: 2000'lerde Türkiye'nin Mutfağı. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

bağlamda, gündelik yaşamın üretim ve yeniden üretim etkinliklerinin mahiyetini kavrama yolunda *evin uğramadan edilemeyen* belki de tek odasını teşkil eder. Bu hâliyle bazen *hapsettiklerine*, bazense kapının diğer tarafında bıraktıklarına ilişkin zannedilenden daha çok söylenecek şey birikir. Böylece mutfağın mekânsal ve eylemsel sınırlarının sahiciliğini sorgulamanın türlü yolları serilir önümüze.

Rutinün çekilmez bir hâl aldığı yahut keyfe çağrı yapan bir mekân olarak mutfak, içindekileri olduğu kadar dışındakileri de oldukça *sıradan* yollarla etkiler. Giard'ın (2015:254) dile getirdiği gibi mutfak; her gün bir şekilde ilişki içinde olduğumuz bir yer olarak aslında, rutine binmiş eylem döngüsünün sıradanlığı nispetinde önem taşır:

Eskiye özenen nostaljinin ve çılgınca aşırı modernleşmenin simetrik yanlışlıkları arasında, mikro-keşifler için, *makul farklılığın* hayata geçirilmesi (*pratique*) için, yumuşak bir inatla konformizmin bulaşmasına direnmek için, değiş-tokuş ve ilişki ağlarını güçlendirmek için, sanayi çağının ürettiği araçlar ve kolaylıklar arasından kendi seçimini yapmayı öğrenmek için yer vardır. Aramızdan her birinin, kendi payı üzerinde *güç elde etmeye* gücü vardır. Bu yüzden, basit bir mutfağın sıradanlığında yaşayan eylemler de, nesnelere de, kelimeler de çok önemlidir.

Yerleşik yaşamın mekânsal tezahürü olan evin belki de en işlek kısmına tekabül eden mutfak; ona bu işlekliliği hangi pratiklerin sağladığı, yanı sıra onun toplumsal faaliyetin kadın-erkek minvalli ayrımının pekişmesinde nasıl rol oynadığı sorulduğunda ise üzerinde umulduğundan daha uzun bir süre durmayı gerektirir. Zira gündeliğin olağanlığında *boğulmuş* olması nedeniyle sorgulanmaktan men edilmiş parçalarından biri de *dişi kuşun*⁸ yuva kurmaktaki maharetinin, onu tabii olarak bu sorumluluğun taşıyıcısı biçiminde imlemiş olmasıdır. Kadınlık böylece, gündelik yaşamın idamesinde mutluluğun sırrını gizleyen değerli bir kutu hâline gelir. Yalnızca kutunun nasıl açılacağını bilmek, bu sırrı gizlendiği yerden çıkarabilmek gerekir.

Bu noktada olanca rutinliğine rağmen gündelik yaşamı katlanılır kılmanın, ki bu sanki aynı zamanda, onu *gündelik*⁹ olmaktan çıkarmak anlamına da geliyor gibidir, mükafatı olarak tasavvur edilen mutluluğun, bir vaat olarak meselenin neresinde yer aldığına bakmak da elzemdir. Zira kişisel gelişim anlatılarının temel direğini teşkil eden mutluluk vaadinin¹⁰, gündelik yaşamın

⁸Bkz. Bora, A. (2016). *Kadınların Sınıfı Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğinin İnşası*. İstanbul: İletişim Yayınları.

⁹ Günlük olan ne de olsa sıradan ve özensizdir! Ev, kadının kocasını karşılamak üzere çıkmak için hazırlandığı bir sahne olduğundan kostüm değiştirmek şarttır. Bu konuda son dönemde Kanal 7'de yayımlanan Hint yapımı dizilerdeki kadın temsillerine değinmeden geçmek, olmayacak gibidir. Bu dizilerde kadınların uyurken yahut henüz uyanmışken dahi özgün giysileri sari (saree) ile (değilse bile gecelik gibi uykuyla özdeşleşmiş olduğunu düşündürmeyecek denli gösterişli elbiselerle) gösterilmeleri, sahne önü-sahne arkası ayrımını yerle bir eder niteliktedir. Bu duruma, kadınların eşlerine yemek hazırlamak için mutfağa dahi aynı özel giysiler ve gösterişli takılarla girmelerinde de rastlanır. Hindistan'da sahiden durumun böyle olup olmadığı araştırılmaya değer olsa da dizilerdeki temsillerin bu hâliyle bile bize anlatmak istediği başka türden şeyler var gibidir.

¹⁰Bu konuda Sara Ahmed'e kulak vermek gerekir: Bkz. Ahmed, S. (2012). *Mutluluk Vaadi*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

idamesini mümkün kılmanın yollarını anlatmakta oldukça sadık bir yardımcı olduğu açıktır. Öyle ki toplumsal cinsiyet mitleri, popüler kültürün iştahla kucakladığı kişisel gelişim anlatılarının¹¹ romantik destekçileri olarak yapılandırılırken cinsiyete dayalı toplumsal rollere dair keskin ayırım da pekiştirilmektedir. Bu ayırım iyi olma hâlinin muhafazasında, gündelik yaşamda yerine getirilmesi gereken kimi vazifeler tayin edilerek yeniden üretilmektedir. Zira evle hemhâl olan kadının bir eş olarak, gündeliğin idamesini, üstelik mutlu da olarak, sağlamasının mekânsal olarak ayrılmış gereklilikleri vardır. Uyumak, yemek yemek gibi evin farklı işler için bölünmüş kısımları; mutluluk vaadi tarafından, üstelik geleneksel toplumsal cinsiyet kalıplarını yeniden üreterek, stratejik birer mekân hâline getirilir. Mutfak ise harikalar yaratma alanı olmasıyla emek ve özveri mekânıdır. Mutlu olmak, kadınsılığın fark edilerek erkeğin (Ama herhangi bir erkek değildir bu, kocadır.) memnuniyeti dolayısıyla mümkündür. Kadınlığın *uyuduğu* yer de onun uyanmasıyla kapıda belirecek mutluluğun *yuvalandığı* yer de evdir.

Öte taraftan mutluluk vaat olmaktan çıkıp ailenin muhafazasında elzem bir şart hâline geldiğinde, ailenin mutluluğunun kadının bireysel mutluluğunun önüne geçebildiğini de söylemek mümkündür. Kurtoğlu'nun (2018) aile, evlilik, din ve siyaset alanlarında nelerin değer yönelimiyle muhafaza edildiğini konu edinen ilgili çalışmasında da yer bulduğu üzere; eşin memnuniyeti dolayımında mutlu olmak bu kez, annelik gereği ailenin mutluluğu dolayımında mutlu olmak ile yer değiştirir. Bu durum aynı zamanda, ailenin değer yönelimiyle muhafazasını görünür kılan ve bu hâliyle ilgili çalışmada bu koruma pratiğinin niçin toplumsal muhafazakârlık¹² olarak kavramsallaştırıldığının gerekçesini teşkil eden temel argümanlardan birine işaret eder:

“[A]ile tabi ki benim için *öncelikli, birincil* yani. Her şeyden önce [gelir]... sıralamada birincidir, ondan sonra kendim... Biraz da ben *fıtrat* olarak... kendimi [ikinci sıraya] koyarım, önce

¹¹ Bkz. Üresin, S. (2010). *İçinizdeki Kadını Uyandırın*. İstanbul: Ferfir Eğitim ve Yayıncılık. Bu alanda Türkçe yazılmış birçok örnek olmakla birlikte bu kitaba atıf yapılması, kitapta doğrudan kadınlara yönelik tavsiyelerde bulunuluyor olması nedeniyle kasıtlı bir tavrı yansıtmaktadır. Ancak kitabı dikkat çekici kılan bu yönü değil, kadınların mutluluğunun ön koşulu olarak hane içinde, erkeklere göre konum olarak kalmalarının salık verilmesi ve böylece kadın-erkek arasındaki eşitsizliği, toplumsal cinsiyet mitlerini kullanarak kadınlar aleyhine yeniden üretmesidir. Popüler kültür ürünlerinin çabuk tüketilebilirliğinin neyi içerdiklerinden ve toplumsal olarak ne tür kalıp rolleri yeniden ürettikleri meselesinden önce geldiği hatırlanacak olduğunda, bahsi geçen kitabın salt satış kaygısı ile bu mitler üzerine kurulduğuna hüküm vermek mümkündür. Bu konudaki esas sorun ise kadınlara mutluluk tavsiyesinde bulunulurken cinsiyetin biyolojik temelli bir özellik olduğunun sorgulanmaksızın, doğrudan kabul edilmesi ve toplumsal olarak inşa edildiğinin zımnen reddedilmesidir.

¹² Burada, toplumsal muhafazakârlık kavramsallaştırması ile muhafazakârlığın aceleci kullanımlarının mahal verdiği muğlaklığı aşma maksadı taşıyan bir soyutlama yapılmaktadır. Dolayısıyla bu mefhum; dindarlık, gelenekselcilik yahut pejoratif kullanımlarıyla yobazlık, gericilik manasını kastetmekten bir hayli uzaktır. Esas itibarıyla toplumsal muhafazakârlık, doğrudan toplumsal ilişkiler içinde üretilen ve değer yönelimiyle korunan nesnelere vasıtasıyla faillerini farklı konumlara yerleştiren kasti bir eylem biçimidir. O hâlde örneğin en az dinî inancın sürdürülmesi kadar inançsızlığın da değer yönelimiyle sürdürülmesi ya da buradaki örnekten hareketle, kadının hane içi konumunun sürdürülmesi kadar bunun uygunsuz görülmesi de toplumsal muhafazakârlığa işaret etmektedir. Daha detaylı bilgi için bkz. Kurtoğlu, 2018.

ailem...sonra ben derim... öncelikli [olan] ailemdir, onların mutluluğudur...[M21]¹³ (Kurtoğlu, 2018: 136).

Açıktır ki mutlu olabilmek için evvela kocasını ve evlatlarını mutlu etmesi beklenen kadın, mutfakta safi kol gücüyle var olmaz; burada kendisinden beklenen esas itibarıyla duygusal emek¹⁴ sarf etmesidir. Elbette duygusal emek, yalnızca kadının bir erkeğin eşi olması dolayımıyla değil, bu birliğin sunduğu muhtemel diğer rollerin icrasında da gündeme gelir: Anne olmak bilfiil çalışmayı gerektirir. Kadına yüklenen onca role bir yenisi eklenmiş, onun mutfaktaki performansı “iyi eş”likten iyi anneliğe evrilirken mutfakta harikalar yaratan eş olmaktan feragat edilmemesi gerektiği de unutturulmamıştır. İyi anne olmak; çocukların yemek yemelerini sağlamak için onların sevdikleri yemekleri yapmayı, burun kıvırdıkları yemekleri küçük *kurnazlıklarla* iştah açıcı hâle getirmeyi, sofrada yemedikleri her lokma kere tabakla peşlerinde dolanmayı gerektirir. Bunun içinse *tam zamanlı annelik* yapmak zorunludur.

Ev *Cahide Sultan*'da ise bunaltıcı olmak yerine zamanın nasıl geçtiğinin anlaşılmadığı ve kolaylıkla değerlendirilebileceği bir mekân olarak konumlandırılmaktadır. Zamanın evde değerlendirilmesi ise yemek yapmak gibi hanehaneye içi işler, çocuklarla ilgilenmek gibi annelik rolüne içkin kabul edilen etkinlikler ile dikiş ve örgü gibi el işleri yapmakla mümkün sayılmaktadır. Bunlarla birlikte dinî etkinliklerin, kadının sosyal gruplar içinde yer almasının ön koşulu olarak öne çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda ücretli bir işte çalışmanın *dışarı* olarak ifade edilmesi ve evdeki kadınların *dışarı bağlantısı olmayanlar* olarak konumlandırılması, bu ifadelerin ötekileştirici ve yabancılaştırıcı iması nedeniyle özel alan ile kamusal alan arasındaki ayrımın keskinliği hakkında ipuçları verirken Müslüman kadın kimliğinin hane üzerine inşa edildiğini görünür kılmaktadır.

“...[M]ail yoluyla bana ulaşan Ümran hanım, *dışarda* çalışmayı bırakacağını ve evde zamanının nasıl değerlendireceği konusunda çok düşündüğünü yazmış. Ümran hanımın bir çocuğu var ve yıllardır *dışarıda* çalışıyormuş.... Aslında evinde olan, *dışarı bağlantısı olmayan* ve çocuklu bir hanım için can sıkıntısı diye bir durum söz konusu olmaz gibime geliyor. Çünkü ev işleri, yemek, okunması gerekenler, çocukla ilgilenmek yeterince zaman alan işler. Bu durumda olan

¹³ M21, alıntılanan çalışmada mülakat yapılan bireylerin anonimleştirilmesini sağlamak üzere kullanılan kod olup 21. mülakatı kastetmektedir. 26 kişiyle gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlara dayanan ve sonuçları bu mülakatların kapsamıyla sınırlı olan çalışmada M21'in kendi mutluluğunu geri planda tutmayı gerekli görmesi, ailenin muhafazasında bir kadın olarak kendisine biçtiği rolü ortaya koymaktadır. Öte yandan bu durum, her ne kadar geleneksel cinsiyet rolleriyle uyumlu olsa da bu çalışmada onu muhafaza pratiğinin nesnesi kılanın geleneksellik vasfı olmadığı vurgulanmaktadır.

¹⁴ Bkz. Arlie R. Hochschild, “Emotion Work, Feeling Rules, and Social Structure,” *American Journal of Sociology* 85 (1979), s. 551-575; *The Managed Heart: The Commercialization of Human Feeling* (Berkeley: University of California Press, 1983).

kardeşlerimize benim önerim. Eğer mümkünse, bir kaç kafadengi arkadaşıyla sohbet halkaları oluşturmak. Beraber tefsir, hadis hatta fıkıh okumaları yapılabilir. Dikiş dikmek, örgü örmek de çok rahatlatan, terapi etkisi oluşturan faaliyetlerden...”¹⁵

İdeal Mutfak, İdeal Kadın

Konu bilgisayar dolayımıyla iletişim olduğunda, giriş bölümünde gündeme getirildiği gibi, mutfağa ilişkin gündelikliğin nabzını tutabilmekte; özellikle yerli yemek temalı web günlükleri ve *Youtube* gibi video paylaşım ağları *içimizden birilerinin* neyi, nasıl pişirdiğini görmek üzere geniş bir alan sunmaktadır. Nitekim bu tür mecralarda, yemek pişiren herkesin malumu sayılabilecek tariflere *bile* yer verilerek gündelik olduğu nispeten önemsiz addedilebilen bilginin kıymetlendirilmesi dikkate değerdir:

“...[B]log yazarken en hoşuma giden hususlardan biri, yeni evlilerin, genç kızların, mutfak hakkında çok tecrübeli olmayanların tariflerimden faydalanmasıdır. Bazen ‘Aman canım onu bilmeyen mi var?’ dediğim veya yayınlamayı hiç aklıma bile getirmediğim tarifleri isteyenler, nasıl yapılır diye soranlar oluyor. Çok haklılar. Hiçbirimiz doğduğumuz gün öğrenmedik her şeyi...”¹⁷

Bu hususta ziyaretçi yorumları da oldukça zengin bir bilgi sunmaktadır. Yemek temalı web günlükleri ve video kanalları¹⁸; internet kullanıcılarının bu konuda içerik üreten kişilerle paylaşımlara yorum yazarak doğrudan iletişim kurabildikleri, etkileşimsel bir alan olması nedeniyle işlevsel bir nitelik taşımaktadır: Tarifi birebir uyguladığınız hâlde neden tutturamadığınızı biraz da sitem dolu bir mesajla sorabilir, o tarife ilişkin daha pratik bir bilgiye sahipseniz katkıda bulunabilir, paylaşımında bulunan *blogger* yahut *vloggera* sevginizi gösterebilir, derdinizi açabilir ve onlarla didişebilirsiniz.

Dolayısıyla, internet dolayımıyla paylaşımına sokulan yemeğin bilgisi; bu bilginin tüketicileri tarafından denetlenebilir ve yeniden üretilebilir durumdadır ki bu nokta Lyotard’ın bilginin geçirdiği niteliksel değişime ilişkin görüşlerini hatırlatmaktadır: Artık bilgisayar diline çevrilemeyen her bilgi kaybolup gitmeye mahkûmdur. Dolayısıyla bu bilgiye, onu üretenler kadar ona ulaşmak isteyenler de gerekli araçlara sahip oldukları sürece erişim sağlayacaktır. Bilgi artık, bir mübadele nesnesi olarak kullanım değeri uğruna değil; satılmak üzere üretilir, tüketilir. Bilgi satılmak üzere üretilen, yeni bir tüketim sürecinde yeniden satılmak için üretimi sürdürülen

¹⁵ <https://cahidesultan.net/2014/05/30/sut-recelli-pratik-muzlu-dondurma/#more-21012> erişim tarihi: 14.02.2017

¹⁶ Web günlüğünden yapılan alıntılara, bazen konuyla ilgisiz bulunan cümleler çıkarılarak, orijinal hâliyle yer verilmektedir. Alıntılarda yalnızca, anlam kaybına yahut bağlam kopukluğuna mahal vermeyecek yazım düzeltmeleri yapılmıştır. Konuyla ilgisi nedeniyle vurgu yapılmak üzere italik stil kullanılmış, yazarın vurgulamak için kullandığı kalın stilde yazılmış cümleler aslına sadık kalınarak verilmiştir.

¹⁷ <https://cahidesultan.net/2012/08/20/tavuk-nasil-pisirilir/#more-13428> erişim tarihi: 14.01.2017

¹⁸ *Youtube*’daki “Saniye Anne Yemekleri”, “İdil Tatari”, “Aynur’un Yemek ve Pasta Tarifleri” kanalları ile “Portakal Ağacı”, “Kevser’in Mutfacı” ve “Mutfak Sırları” gibi yemek blogları.

bir nesneye dönüşmüştür (Lyotard, 2000: 11-20). Web günlükleri, bilginin doğrudan ve oldukça da hızlı bir biçimde tüketime açıldığı alanlar olarak bu konuda önemli bir yardımcı konumunda, karşımızda durmaktadır.

Cahide Sultan ise bu duruma iki açıdan uygun bir örnektir. İlk, ziyaretçilerin girdilere doğrudan yorum yapmaları mümkündür ve hatta yorum yapılması teşvik edilmektedir. Nitekim girdilerin en altındaki yorum kısmına yerleştirilmiş olan “... [G]üzel bir söz, kökü sağlam, dalları göğe yükselen bir ağaç gibidir (İbrahim suresi: 24)” ayetiyle yorum beklentisi, İslami argümanlar kullanılarak görünür kılınmıştır. Öte yandan, ziyaretçi yorumları üzerinden yazar ve ziyaretçiler arasında dostane ilişkiler geliştiği; yazarın birçok farklı ziyaretçinin tariflerine de yer verdiği görülmektedir. Bu dostane ilişkiler, yazarın yalnızca mutfak bilgisine değil, aynı zamanda İslami gündelik yaşama dair ekseriyeti didaktik tarzda paylaşımlarda da bulunmasıyla; akıl danışma, derdini açma, yol yordam öğrenme ve öğüt ile dua almaya doğru dönüşmüş görünmektedir. Dolayısıyla web günlüğünün, her ne kadar alenen böyle bir iddia taşınmadığı ilân edilmiş olsa da, kadının toplumdaki pozisyonu, kadınlık görevleri, kadın-erkek ilişkileri ve annelik gibi mevzularda bilirkışı addedildiği aşikârdır ki bu durum, web günlüğünde üretilen bilginin ziyaretçilerin yorumları ile tüketilirken yeniden üretilmiş olmasıyla bir diğer açıdan uygunluğu gündeme getirmektedir. Bu bağlamda bilgi tüketilirken yeniden üretilen bir nesne olarak web günlüğünün itibarını pekiştirmekte ve iktidarını takviye etmektedir.

Peki, bu yolla sunulan mutfak bilgisinin ve tabii kadının durması gerektiği yerin ideal formlarının dayatıldığını düşünmek mümkün müdür? Bir ikinci soru ise daha sancılı bir alana sızmayı gerektirmektedir: İslami hassasiyetler devreye girdiğinde, mevcut bilginin tüketilebilir olması, içeriğin *gri alan* bırakmaya müsaade edilmeyerek idealize edilmesini zorunlu mu kılmaktadır? Bu iki soruya ilişkin yanıtların *Cahide Sultan*'da; helal-haram ikiliği üzerine inşa edilen katkısız/doğal/organik, ev yapımı, “değerlendirilmiş”¹⁹, yöresel gibi nitelikler ile kadınlık mahareti arasında kurulan ilişki üzerinden izini sürmek mümkün gözükmemektedir.

Helal Dairesi Olarak Mutfak

Helal-haram ikiliği, İslamiyet'in inananları kimi hususlarda ruhsatlandırırken bazılarında men eden kaideler bütünü olarak elbette beslenme pratiği üzerinde de geçerlidir. Bu yönüyle yemeğin İslami referansının merkezinde; hangi yiyeceklerin yenebileceği, hangilerininse sofrada bulundurulamayacağına ilişkin kaideler belirleyici olmaktadır. Açıktır ki Müslümanlara yasaklanmış olduğundan şüphe bulunmayan ve en çok hassasiyet gösterildiği söylenebilen yiyecek

¹⁹ Değerlendirmenin mutfak dilindeki karşılığı, yenmemiş bir yemeği yahut bayatlamış/bayatlamaya yüz tutmuş ham maddeleri farklı biçimlerde yeniden hazırlamak/pişirmek ve bu yolla tüketilebilir kılmaktır.

domuz etiye içecekler de alkol içerenlerdir. Ancak bunu ileri sürerken hassasiyetin olası bir şüphe karşısında gösterilen tepkiyle ölçüldüğünü söylemek gerekir. Zira paketli ürünlerde yer alması mecburi olan “domuz ve domuz eti türevi içermez” ibaresine bakmak, domuz etinin denetlemeye tabi bir ham madde olduğunu anlamının en kolay yoludur. Buna rağmen yasa dışı bir gedikte domuz eti yahut türevlerinin kullanılma ihtimali, hassasiyeti artıran olası bir tehlike olarak şüpheli olmayı zorunlu kılmaktadır. Nitekim bu hassasiyetin bir kademe üstü, domuz derisi yahut kılından yapılmış gıda dışı tüketim maddelerini de tüketmemek ve dahi ateşli bir protestoya maruz bırakmaktır.

Belki domuz etinin değil ama şarap gibi alkollü içeceklerin Türkçe içerik üreten diğer yemek temalı web günlüklerinde ve video kanallarında dirençle karşılaşmadığına rastlamak, *Cahide Sultan*’ın bu mecralar arasında İslam’a uygunluğu gözetmesi bakımından farklı bir yere yerleştiğini anlamak için önemli bir ipucu sunmaktadır. Söz gelimi Youtube kanalında yemek tarifleri paylaşan *İdil Tatari*’nin fırında bonfile tarifinde beyaz şaraba, eti marine etmek için kullanılan çeşnilendirici malzemelerden biri olarak rastlanabilir.²⁰ Bu noktada ayırt edici olan ise yemek tariflerinde, şarap gibi İslâm’a göre helal olmayan ham maddelerin kullanılmasına karşı direncin aleni biçimde sergilenmesi ve bunun savunu nesnesi olarak öne çıkartılmasıdır. Zira bu konuda duyarlı olmak ile bu duyarlılığı alenen ilan etmek arasında önemli bir fark bulunmaktadır. Bu bağlamda mutfağın helal daire olarak inşasının en temel yapı taşı, doğal olarak İslâm’ın aslına sadakatin referansını teşkil eden emir ve yasaklardır.

Bu kanaatin, Emre Çetin’in *Mutfak Aşk*ı programını konu edinen çalışmasından da destek bulması dikkat çekicidir. Ulusal kanallardan *Beyaz TV*’de 2012-2014 yılları arasında 500 bölümden fazla süren programın sunucusu ise yemeği konu edinen gazete-dergi yazıları, TV ve radyo programlarıyla tanınmış olan Emine Beder’dir. Ancak Emre Çetin’e göre Beder’i en tanınır kılan, ana akım Türk medyasında türbanlı bir kadın olarak yer almasıdır. Nitekim programında da mutfağı helal daire başta gelmek üzere İslâm’a uygun kılmanın referans noktalarını teşkil eden unsurlar; Kur-an’ı Kerim’i esas alan helal-haram ikiliği, İslam peygamberi Hz. Muhammed’in yaşamını esas alan *sünnet* telakkisi ve peygamberlerin hayatının konu edildiği sözlü İslami gelenektir. Bu hâliyle İslamiyet, gıdanın tarihsel ve kültürel olarak üzerinde faaliyet gösterdiği bir tuval görünümündedir (Çetin, 2015: 1-7).

Cahide Sultan’ın ana sayfasında *helalsitesi.com* adlı alışveriş sitesinin reklamının yer alması, henüz metinsel içeriğe yönelmemişken dahi yazarın bu konudaki hassasiyetini bizatihi

²⁰ “Fırında Bonfile Tarifi – İdil Tatari – Yemek Tarifleri” <https://www.youtube.com/watch?v=IzXK1jhEylk>, erişim tarihi: 15.01.2017.

görünür kılmaktadır. Biraz daha detaylı bir tarama yapıldığında da hangi markaların helal olduğu, hangilerinin ise şüphe uyandırdığı hakkında yazılmış girdilere rastlamak mümkündür. Nitekim web günlüğünde bu duruşu özetleyen en tipik girdi, bir markaya ait baklava yufkasının helal olup olmadığı hakkındadır. Girdinin girizgâhı, bu konudaki hassasiyete oldukça iyi bir örnek sunmaktadır:

“...[A]llahım bu bir rüya mı? Ben cidden %99’u Müslüman olan bir ülkede mi yaşıyorum? Hayır, hayır inanasım gelmiyor bir türlü. Hergün öğrendiğim yeni bir konuyla hayretim artıyor.... Müslümanın yemesi içmesi, giyinmesi hep sorun ve zorluklar içinde olmak zorunda sanki. Beni en çok üzen yediğimiz içtiğimiz gıdaları gönül rahatlığıyla alamamamız. Markete giriyorsunuz, cebinizde paramız var ama alabileceğiniz kısıtlı. Hani imani kaygılarımız olmasa sorun yok. Ama bizler boğazımızdan geçen bir lokma haram yüzünden kırk gün duamızın kabul olmayacağına iman etmişiz...²¹

Bu yolla Müslüman kadınlar, İslam’a uygun mutfığın olmazsa olmaz kaidelerinden biri olarak helal beslenme anlayışı üzerinden güvenilir bulunmayan hazır gıdaları evde hazırlamanın yollarını keşfetmeye teşvik edilmektedir. Zira en güvenilir yemek içindeki malzemelerin, hazırlama ve pişirme usullerinin denetlenebilirliği nedeniyle ne olduğu bilinen, *ev yapımı* olandır. Ancak yalnızca bu kıstasın helal-haram ikiliğine riayetin gereğini teşkil ettiğini söylemek eksik bir yaklaşımı yansıtacaktır. Öyle ki bu hassasiyetin görünür olduğu konulardan biri de *sağlıklı beslenme* düsturudur.

Gıda sanayinin teknolojik yeniliklerle birlikte ucuz, kolay ulaşılabilir ve uzun süre saklanabilir, paketli gıda sektörünün sükse yaptığı hesaba katıldığında; bu ürünlerde kullanılan ucuz ham maddelerin insan sağlığına muhtemel zararının daha kolay göz ardı edilebildiği malumdur. Şekerli gıda kategorisine girsin yahut girmesin tüm paketli atıştırmalıklarda kullanılan pancar şekeri muadili glikoz-fruktoz şurubu²²; cipsler, lezzet artırıcı et/tavuk bulyonları, baharat karışımları ve hazır çorbalarda bulunan Çin tuzu (*monosodyum glutamat (MSG)*)²³ gibi ucuz ham maddeler ile dayanıklılığı artıran kimyasal koruyucular birçok paketli üründe bulunmaktadır. Bu noktada modern çağı kapitalist üretim tarzının mahal verdiği su, hava ve gıda gibi yaşamsal

²¹ <https://cahidesultan.net/?s=helal> erişim tarihi: 17.01.2017.

²² Glikoz-fruktoz şurubunun kardiyovasküler sistem üzerindeki olumsuz etkileri ile insülin direnci ve hipertansiyon gibi hastalıklarla ilişkisi için bkz. <http://beslenme.gov.tr/content/images/spot/fruktozbilimselrapor.pdf> (erişim: 10.01.2017).

²³ MSG kullanımının insan sağlığına zarar verdiğine ilişkin kabulün gerçeği yansıtmadığına ilişkin muhalif bir söyleme de rastlamak mümkündür. Bu durum Türkiye’de ve Dünya’da birçok ham madde için söz konusu olan netameli durumu doğrudan açıklar niteliktedir. Gıda Güvenliği Derneği’nin (GGD) bu hususta yaptığı açıklama için bkz. http://www.ggd.org.tr/sehir_efsaneleri2.php?id=50 (erişim tarihi: 05.01.2017).

kaynaklardaki kötüleştireci riskler üzerinden karakterize eden Ulrick Beck'in (2011: 49) şu çarpıcı tespitini anmadan geçmek mümkün görünmemektedir:

“...[R]isk konumlarının şiddetlenmesine paralel olarak, kişisel kaçık rotaları ve telafi imkânları azalır.... İnsan sanayiden çok uzak “kırsal idillerdeki” orman iskeletlerine bakınca, hepimizin soluduğu hava karşısında tüm sınıfa özgü duvarların yıkıldığını açıkça görüyor. Bu koşullar altında ancak *yememek, içmemek* ve *nefes almamak*²⁴ etkin bir koruma sağlayabilir. Hattâ bu bile bir yere kadar işe yarar. Ne de olsa taşlara ve yerin altındaki cesetlere neler olduğunu da görüyoruz. Formülleştirerek söylersek, *yoksulluk hiyerarşiktir, kirlî hava tabakası demokratiktir.*”²⁵

Bu bağlamda gıda hususundaki riskler, herhangi bir ayırım gözetilmeksizin bu riski taşıyan ürünleri tüketen herkes için mevcut olmayı sürdürmektedir. *Cebinde parası olmak* herhangi bir fayda sağlamamakta, hem sağlıksız hem de dinen cevaz verilmemiş ürünlerin arzu edilmeyen bolluğu nedeniyle risk iki katına çıkmaktadır. Dolayısıyla helal gıda hassasiyeti ile sağlıklı beslenme kaygısı aynı düzlemde buluşmuş olmaktadır.

Öte taraftan bu iki husus, aynı zamanda *yabancı* (daha makul bir deyişle gayri Müslim) menşeli gıdaların tüketimine zımnî direncin temel gerekçesini teşkil etmeleri bakımından yabana atılması mümkün olmayan bir başka düzlemi peşinden sürüklemektedir. Bu durumun *Cahide Sultan*'daki en tipik örneklerinden biri; sürülebilir çikolata sınıfındaki paketli ürünlere muadil, “çikolatalı süt reçeli” üreten hane içi mutfak etkinliğiyle öne çıkmaktadır:

“...[B]izim milletin çok sevdiği yabancı bir krem çikolata markası var. Almanya'dan çok araştırmacı bir izleyicim olan Fatma Hanım, bu ürünün nasıl hazırlandığını yıllar önce, Alman bir çocuk programında izlemiş. ‘Bu üründe oldukça fazla domuz kanı kullanıldığını gözlerimle gördüm’ dedi. Domuz kanı, krem çikolatanın daha akışkan olmasını sağlıyor ve hemen donmasını engelliyormuş. (Bu hâlâ bu şekilde mi hazırlanıyor ya da ülkelere göre üretimde değişiklikler oluyor mu bilmiyoruz) Bugüne kadar fark etmeden ne haramlar yedik kim bilir... Allah bizleri affetsin.... Çok samimi söylüyorum, artık dünyanın parasını verip, içeriğinden emin bile olmadığımız krem çikolataları evinize sokmaya hiç gerek yok. Şu süt reçeliyle yapılan krem çikolatanın onlardan kalır yanı yok...”²⁶

Bu düzlemle ilintili olarak öne çıkması şaşırtıcı olmayan diğer düzlem ise *bir mazisi ve memleketi olan* yemeklere atfedilen önemle karakterize olmaktadır. Giard'ın (2009: 215) işaret ettiği üzere, her ne kadar hazırlaması bir hayli zaman aldığı için kent yaşamında uygulanması pek mümkün olmasa da yöresel mutfığa atıfta bulunan yemekler takdir toplamayı sürdürmektedir.

²⁴ Vurgu orijinal metne aittir.

²⁵ bkz., dipnot 24.

²⁶ <https://cahidesultan.net/2012/12/27/cikolatali-sut-receli-krem-cikolata-tarifi/> erişim tarihi: 17.01.2017.

Ancak yöresel yemeklerin hazırlanabilmesi için uygun malzemeler, araç-gereçler ve tabii yeteri kadar zamana ihtiyaç vardır. Bunlardan yahut en iyimser hâliyle bunların bir kısmından mahrum olduğunda ortaya çıkan yemek, ait olduğu yerden koparılmakta ve dolayısıyla yemeğin mazisi silinmeye yüz tutmaktadır.

Teknolojik yeniliklerle birlikte mutfakta kullanılan aletlerin değişmesiyle, söz gelimi davul fırının yerini görece daha az yer kaplayan ocaklı fırınlar ile mikrodalga fırınlar, el çırpıcılarının yerini elektrikli karıştırıcılar alırken kalburabastı tatlısına ismini veren kalburun yerine geçen el rendesinin yerini yadırgayıp yadırgamadığından emin olmak güçtür. Bu durum, mutfak içi enstrümanlar elektromekanikleşirken, mazinin eylemlerinin, tutumlarının ve pratiklerinin silinmesine dolaylı olarak zemin oluşturur: Kalburabastı, artık mutfağımızda kalbur bulunmadığından, hamur, el rendesine bastırılarak o meşhur şeklini alır. Ancak buradaki esas mevzu kalburabastının tarifin aslına sadık kalınarak yapılmasıdır; rendeyle yahut kalburla yapılması değil. Malzemeleri kadar yoğurma işleminin uzun tutulması gibi her bileşende ve aşamada aslına sadık kalınması; ortaya çıkan nihai ürünün eskinin kıymetli bilgisini olduğu kadar, kent yaşamının kısıtlılıklarına direnç göstermenin bir yolu olarak, belki uzun uzadıya uğraş verilmesi ile ancak daha da mühimi, köklerimizden uzandığı yöresel mutfağı yaşatmış olmanın esenliğinden güç alır.

O hâlde esas olan mazinin diri tutulması, aşinalığının muhafaza edilmesidir. Yemeğin ananevi vasfı sürdürüldükçe geleceğin bilinmezliğinin yarattığı yersiz yurtsuzlaşma korkusu karşısında mazinin emniyetine sığınılacaktır. *Cahide Sultan*'da bu nevi olası bir emniyet beklentisinin sonucu olarak *yöresel yemekler* kategorisi altında oldukça fazla yemek tarifine rastlamak mümkündür. Mazinin itibarı; yaşanan toprağın lütuf olarak görülmesiyle ilintili olduğu kadar, mutfağın hâlâ *içinde* olduğunu hissettirecek aşinalığının muhafazasından doğmaktadır. Yanı sıra “...*bu münbit topraklarda yaşıyor olma*”nın *hamdın* gerekçesi olarak vurgulanması, İslam'a uygun mutfağın millî yemek kültürünü sahiplenmesinin idrakinde önem arz etmektedir. Nitekim Türkiye'de millî mutfak, münhasıran Ramazan Ayı'nda görünür olan Osmanlı'nın yemek kültürünün sahiplenilmesiyle İslami üst kimliği diri tutan unsurlardan birini teşkil etmektedir (Çetin, 2015). Bu bağlamda millî mutfak “biz”in tesisini mümkün kılabilmek için *ötekinin* varlığına ihtiyaç duyan ayırt edici bir kimlik unsuru olarak ortaya çıkmaktadır ki bu kimlik, maddi kültür unsurları aracılığıyla ulusun somut olarak inşasını mümkün kılar (Onaran, 2015: 73-75).²⁷

²⁷Söz gelimi baklavanın Yunanlar tarafından sahiplenilmesinin Türkiyeliler tarafından millî tehdit olarak görülmesi de bundandır. Farklı yöreler arasında dahi çekişmeli geçen bu sahiplenme durumunun, ülkenin sınır kapısından dışarı adım atıldığında daha hararetli bir hâl alması şaşırtıcı görünmemektedir.

Millileşmiş mutfak, böylece ulusal varlığın süreğenliğini kültürel pratikler vasıtasıyla teminat altına almanın bir yolu olarak işlev görür.

“...[M]emleketimin her köşesini seviyorum. Bu münbit topraklarda yaşamak büyük bir lütf. Sayısız tarifler ve lezzetleriyle eşsiz bir memleket. Rabbimize sonsuz hamd-u senalar olsun...”²⁸

“... [Y]öresel lezzetlerimizin bir kültür zenginliği olduğu şüphesiz. Bu lezzetlerin kaybolmaması, nesiller boyunca yaşatılması benim için çok önemli. Mutfağımızın bile yabancılaştığı şu dönemde, zengin içerikli yöresel tariflerimizi hatırlamaya her zamankinden daha çok ihtiyaç var...”²⁹

Mutfaktaki İslami hassasiyetlerin nihayetinde helal-haram ikiliğine riayet etmek, *rızk Allah'tan* şiarına biat etmiş olarak hareket etmekle yakinen ilişkilidir. Bu kabul bir yandan her bir nimetin şifasını Allah'ın kudretinden kazandığını, diğer yandan ise bu şifa karşısında kıymet bilmezliğe düşmenin Allah'ın rızasını kaybetmek anlamına geldiğini içermektedir. Dolayısıyla Allah'ın lütfuyla nimetlendirilmek, helal ile haramı karıştırmamak ve bununla ilintili olarak israftan kaçınmakla mümkündür. Nitekim *Cahide Sultan*'da bayat ekmek başta olmak üzere tüketilememiş yiyeceklerin değerlendirilmesine dönük onlarca tarif yer almaktadır. Bu girdilerden birinin girizgâhına yerleştirilen Kur-an'ı Kerim ayeti ise bu işlemi gerekli kılan İslami referansı doğrudan görünür kılmaktadır. Benzer şekilde bir başka girdide de doğrudan ilgili Kur-an'ı Kerim ayeti ve bu ayeti destekleyici bir hadisle tarife başlandığı görülmektedir.

“[R]ahman Rahim Allah'ın adıyla. İman edip salih ameller işleyenlere, kendileri için; içinden ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele. Cennetlerin meyvelerinden kendilerine her rızık verilisinde, “Bu (tıpkı) daha önce (dünyada iken) bize verilen rızık!” diyecekler. Hâlbuki bu rızık onlara (dünyadakine) benzer olarak verilmiştir. Onlar için orada tertemiz eşler de vardır. Onlar orada ebedî kalacaklardır, Bakara suresi 25. Rabbimizin bizlere sunduğu her nimetin büyük bir lütf olduğunu dilerim fark ediyoruzdur. Çöpe attığımız yemeklerin, ekmeklerin yeri bir daha dolmayabilir. Atılmaya mahkûm olmuş, artan, bayatlayan, yenmeyen her nimeti farklı bir şekilde yeni bir nimete dönüştürebiliriz...”³⁰

“[H]z. Cabir Radyallahuanh anlatıyor: “Ben çarşıdan et almış hamala vermiş eve dönüyordum. Hz. Ömer Radyallahuanh yolda bana yetişip: “Bu da ne?” diye sordu. “Canımız et çekmişti, gidip bir dirhemlik et satın aldım” dedim. Bunun üzerine: “Canın bir şey çektikçe gidip ondan alıyor musun? Herkese, israf olarak, canının her istediğini yemesi yeter!” diye çıkıştı.” Ne kadar çok harcıyoruz, ne çabuk tüketiyoruz. Çok yiyoruz, doymak nedir bilmiyoruz. Alıyoruz, alıyoruz, alıyoruz... Sözüm kimseye değil aslında, önce kendime söylüyorum. Şu yemekle ilgili hadisleri okurken en çok benim içim acıyor, en çok ben utanıyorum. O kadar çok nimet varki; dolaplarımız, dondurucularımız, mutfağımız yiyeceklerle dolu. Aslında en büyük imtihanı biz yaşıyoruz.... En zaaf

²⁸ <https://cahidesultan.net/2010/03/05/lebeniye-corbasi-antep-yoresi/> erişim tarihi: 19. 01. 2017.

²⁹ <https://cahidesultan.net/2010/10/03/hasasli-bukme-afyon-yoresi/> erişim tarihi: 16. 01. 2017.

³⁰ <https://cahidesultan.net/2010/05/20/degisik-kahvaltliklar/> erişim tarihi: 14. 01. 2017.

noktamin mutfak olduğuna inanıyorum.... Hiç bir şey yapamıyorsak bari israf etmeyelim “yiyiniz içiniz, fakat israf etmeyiniz. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.” (Araf 31) ayeti kulağımıza küpe olsun inşallah...”³¹

Peki, mutfağı haramın gölgesinden ve israf tehlikesinden kim koruyacaktır? Bu sorunun beklenen ve su götürmez sayılan yanıtı, malum olduğu üzere kadınlardır. Nitekim kadına biçilen rol mutfağın İslam’a uygun domestik bilgisinin muhafızlığıdır ki bu rolün cinsiyetlendirilmiş ve cinsiyetlendiren bir mekân olarak hane içi etkinlik söz konusu olduğunda dolaysız biçimde icra edilmesinin beklendiği aşikârdır.

Kadınlık Mahareti

Kadınlara hane içi etkinliklerden biri olarak mutfak işlerinin yegâne sorumlusu sayılmasına verilebilecek birçok örnek varken seçimi filmlerden yana yapmak, kadınlığın medyadaki temsillerini anlamak bakımından işlevseldir. Gerçekten de 2001 yapımı bir Mecid Mecidi filmi olan *Baran*³², bu konuda tipik ve çarpıcı bir temsil örneği sunmaktadır. Filmde, İran’da çalışma izni bulunmayan Afganlardan biri olan Baran; bir yakınının aracılığıyla, kadın kimliğini gizleyerek bir inşaatta kaçak olarak çalışmaya başlar. Ancak daha ilk günden narin ve çelimsiz bedeninin ağır çimento torbalarını taşıyamayacağı belli olur. Hâl böyle olunca kendisine eğer çay demleyip yemek yapabilirse mutfakta çalışabileceği söylenir. Fakat hâlihazırda mutfak işleriyle ilgilenen Latif, bu rahat işi başkasına kaptırdığı için çok sinirlenir ve bir punduna getirip mutfakta ne varsa kırıp döker. Bunun ardından ise o malum sahne gelir: Baran gıkını bile çıkarmadan kırık dökük mutfağa girer ve burayı adeta baştan yaratır. Duvarlara elleriyle sıva çeker, rafları düzenler ve onları çiçekli örtülerle süsler. Her şey tertemiz ve yerli yerindedir. Eski mutfak gitmiş, yerine kadının hünerli elleri sayesinde canlanmış, tertemiz ve düzenli bir yer gelmiştir. Yalnız mekânsal tertip değil, çayın demi, pişen yemeğin lezzeti de yerindedir. Kadın artık ait olduğu yerde, *en iyi bildiği/anladığı* işin başındadır. Mutfak, kadının yokluğunun çabucak fark edildiği ziyadesiyle kadınsı bir mekân; yemek yapmak ise bu mekânda icra edilen ve mahareti ön koşul sayan kadınsı bir etkinliktir. Bu maharet, mutfak gibi sıradan işler içeren nüanslarla dolu bir mekân olarak atik olmayı içerir, ki bu hâliyle devinim; hızlı çözüm üreten, çevik, canlı bir zekâyâ, *çok sıradan bir zekâyâ*³³ işaret eder (Giard, 2015: 191). *Cahide Sultan*’da ise kadına mühim sorumluluklar yükleyen bu zekâ, israfa mani olmanın gerekli koşulunu teşkil eder.

³¹ <https://cahidesultan.net/category/degerlendirmeler/page/4/> erişim tarihi: 14. 01. 2017.

³² Baran (2001) IMBD: <http://www.imdb.com/title/tt0233841/> erişim: 10.01.2017.

³³ Vurgu, Giard’ın sıkça başvurduğu tariz örneklerinden biri olarak, orijinal metinde yer almaktadır.

“...[M]utfak kadınlar için önemli bir okuldur. Biraz zekâ oyunu gibi belki de. Nerede ne yapmanız gerektiğini iyi bilmeniz, doğru kararlar vermeniz lazım. Aksi halde pek çok yiyeceğin çöpe gitmesi söz konusu olur ki; bu da hiç hoşumuza gitmez...”³⁴.

Bu zekâ aynı zamanda bazı geleneksel referanslar da taşımaktadır. Söz gelimi Tirid gibi ortaya çıkışı doğrudan israfa mani olma maksadıyla ilintili olan yemeklerin kıymeti, gelenek ile değerlendirme pratiğini kaynaştıran vasfından ileri gelmektedir. Geleneğin mi değerlendirme pratiğini değerli kıldığını, yoksa değerlendirmenin bir gelenek olduğu için mi kıymetli olduğunu ayırt etmek ise oldukça güç görünmektedir.

“... [E]ski kadınların, annelerimizin ellerini öpeyim. Akıllarını seveyim. Yokluk zamanı, her bir şeyi değerlendirmiş, yemek yapmışlar...”³⁵.

Elbette kadınlık mahareti yalnızca israfı engellemekte değildir. Bu maharetin sergilenmesi beklenen asli alan, kadının anne rolünü oynadığı ailedir. Zira iyi anne olmak, çocukların beslenmesine dikkat etmek ve onların sevdiği yemekleri pişirmek anlamını taşır. Mutfak bu anlamda anne ve eş gibi farklı kimliklerin bazen eş zamanlı olarak bazense farklı anlarda öne çıktığı bir kimlik inşa alanıdır. Bu bağlamda, anne kimliğinin bu alanda ortaya çıkan kurucu vasfı; bir yemeği aynı anda birkaç farklı biçimde pişirmek gibi herkesin beğenilerini hesaba katan çoklu hafıza geliştirmek, ekstra emek sarf etmek dolayısıyla maharet sergilemektir.

“... [Ç]ocuklar okula başlayınca beslenme çantasına ne koyacağım kaygısı da beraberinde geldi. Maalesef hâlâ pek çok anne, *hatta ev hanımı anneler bile* hazır meyve suyu ve keklerden vazgeçemedi. Bazıları da eline parayı tutuşturup, çocuğu kantinden beslenmeye teşvik ediyor. Tabi buna beslenme denirse.... Sevgili anneler, lütfen yavrularımızın beslenmesi için tertemiz gıdalar hazırlamaya üşenmeyelim.... Bu arada küçücük çocukların eline cep telefonu, tablet verilmesi de en yaygın hatamız. Ben ilk iki çocuğum liseyi bitirene kadar cep telefonu almadım. Diğerleri için de kural geçerli. Ne olur ne olmaz diye çocuklarımızın eline telefon vermek yerine, onları *anne dualarıyla* okula yollayalım. Emin olun bu çok daha hayırlı ve faydalı olacak...”³⁶.

“...[B]ayramın 3. günü.... Her zamanki gibi tatlılar yaptım, yaprak sardım, kurabiye, ayrınlı çorba... Dolabı doldurdum ama kimse gelmeyince, girip çıkıp biz yiyoruz, bir yandan da uyarıyorum, “aman çocuklar biraz ayırın belki bir gelen olur” diye :) Bayramın 4. günü akşamına kadar bekleyecekler. Hâlâ kimse gelmemişse tencere tava boşalır bir anda :) Bayramda da mutfakta çok zamanım geçiyor. Çocukların istediklerini yapıyorum. Bu beni çok mutlu ediyor, *annelik tam da bu olsa gerek...*”³⁷.

³⁴<https://cahidesultan.net/2012/01/21/cok-tuzlu-peynir-nasil-degerlendirilir/#more-11114> erişim tarihi: 19. 01. 2017

³⁵<https://cahidesultan.net/2011/09/16/yumurtali-ekmek-tiridi-elazig-usulu/> erişim tarihi: 15. 01. 2017

³⁶<https://cahidesultan.net/2015/10/01/domatesli-pirinc-corbasi/> erişim tarihi: 20. 01. 2017

³⁷<https://cahidesultan.net/2009/11/29/acem-pilavi-tarifi/> erişim tarihi: 15. 01. 2017

“... [Ş]ekerli katmeri çocuklarımdan 2 si çok seviyor. Bu yüzden her katmer yapışımda mutlaka 2 tane yaparım. Bu katmerin içine varsa toz Antep fıstığı ve kaymak veya ince dövülmüş ceviz ve tarçın da çok güzel oluyor...”³⁸.

Ancak mutfak aynı zamanda kadınlık vazifesinin yerine getirildiği, dolayısıyla nesiller arasında aktarılması gereken, *öğretilebilir* bir aitlik hissini yuvalandığı yerdir. Dolayısıyla kadın, özel alanın hâkimi olmalı ve vazife bilinciyle *tam* olmak için gayret etmelidir. Zira kadınlık, ancak annelik gibi yalnızca özel alanda kalınarak icra edilmesi makul görülen toplumsal roller sayesinde var olmaktadır. Bu hususta duygusal dilin web günlüğünde, onun etki alanını genişleten muhtemel araçlardan biri olarak, oldukça işlevsel bir biçimde kullanıldığı görülmektedir. Genellikle hikâyeler, ki bunların azımsanamayacak bir bölümü dinî menkıbelerden oluşmaktadır, benzetme ve tariz gibi teknikler içeren didaktik bir ton taşımaktadır.

“...[K]adın çifte mesaide ömür tüketir. Hem evinin, hem dışarının yükünü yüklenir. Hem dışarıdaki işinde ciddi bir mesai harcar, hem de evindeki işini, *kadınlık görevini*, anneliğini eksiksiz yapması beklenir. Kapitalist sistem, kadının bu kadar yükün altında ezildiğini, kadının çocuklarıyla, eviyle zayıflayan bağı, annesi evde olamadığı için psikolojisi yerle bir olan çocukları umursamaz...”³⁹

“... [k]ız çocuklarına pantolon giydirmeyelim.... Kızları *mutfağa* sokalım. Erkek çocuklarına küçük *tamirat işleri* verelim...”⁴⁰.

“ [H]enüz cümlelere yetecek kadar kelimeleri olmayan küçücük bir çocuğu.... Dışarıdan bir korna sesi geliyordu. Annesi merdivenlerden koşar adımlarla indirdi onu. Kapının önünde büyükçe bir araba duruyordu. Tıpkı büyük bir oyuncak gibiydi. Annesinin yüzüne gülümseyerek baktı ve “Attaaa!” dedi. “Evet” diyordu annesi, “attaya gidiyorsun”. Arabanın içinden çıkan süslü bir teyze kollarını uzattı. “Hadi gel bakalım” dedi. Annesinin kollarından kopararak alındı sanki.... Yol boyunca çok ağlamıştı. Sürekli “Tamam sus artık” demişti süslü teyze.... **Babası anlamadı, annesi anlamadı, süslü teyze anlamadı dilinden.... Kaç süslü teyze, bir Anne ederdi?..**”⁴¹.

Annelik vurgusundan da anlaşıldığı gibi web günlüğünde, kadın imgesinin inşasında toplumsal cinsiyet mitlerinin oldukça sık bir biçimde kullanıldığı görülmektedir. Bu mitler geleneksel biyolojik cinsiyet söyleminin içinden gelen ötekileştirici niteliği gereği eleştiriye maruz kalan ve kadını sıklıkla bir başka şeye benzeterek sözde olumlayan dilsel göstergeler olarak öne çıkmaktadır.

Bu bağlamda gelenek ile İslami referanslar arasında dâhili bir ilişki olduğunu savunan tartışmalar şimdilik bir kenara bırakıldığında, böyle bir zorunlu ilişkinin mahal verdiği

³⁸<https://cahidesultan.net/2016/02/10/sekerli-katmer-tarifi/> erişim tarihi: 15. 01. 2017.

³⁹<https://cahidesultan.net/2015/07/13/anne-ev-hanimi-nasil-olunur/> erişim tarihi: 17. 01. 2017.

⁴⁰<https://cahidesultan.net/2015/11/20/kendini-farkli-bir-cinste-hissetmek/> erişim tarihi: 16. 01. 2017.

⁴¹<https://cahidesultan.net/2011/11/28/kac-suslu-teyze-bir-anne-eder/> erişim tarihi: 16. 01. 2017.

kısıtlamalardan geçici süreliğine de olsa kurtulmak mümkündür. Zira *Cahide Sultan*'ın kadını özel alanla sınırlandıran tavrı; bizatihi konuyla ilgili ayetleri mesnet edinmesiyle, bu ayetlerin tartışmalı meallerinin yarattığı *dini bozan geleneği ayıklama* çabasına girişmeden evvel, doğrudan buna inanç duyulmasının işaret ettiği alan üzerinde düşünme gerekliliğini öne çıkarmaktadır.

“... [E]vlerinizde oturun, çünkü kadın en çok *evine yakışır*. Evlerinizde oturun, zira kadın *hassastır*, kadın *naiftir*, çabuk *incinir*, çabuk *kırılır*, kolay *hırpalanır* kadın. En iyi Rabbi tanır onu. En çok Rabbi anlar halinden... Her işte usta olunmuyor maalesef. Her işte çirak olarak kalmakta yakışmıyor kadına. Madem Rabbi kimselere yakıştırmadığı görevi kadına layık görmüş, madem uçsuz bucaksız cenneti annelerin ayaklarının altına sermiş; Bundan daha fazlasını istemek niye?..”⁴².

Bu hâliyle kadının gündelik yaşamdaki pozisyonunun İslam ile çelişmemesi, onun özel alanla sınırlı olan annelik ve eş olma vazifesini yerine getirmesiyle mümkün görülmektedir. Ancak elbette kadının yalnızca bu vazifelerle sınırlı olduğunu söylemek mümkün değildir. Kadına her ne kadar evli ve çocuklu olmak uygun görülse de onun sahip olduğu ve hatta ona has olduğu düşünülen hassaslık, naiflik, çabuk incinme gibi *kadınsı* özellikler gereği, evlilikten önce de evde olmasının uygun görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu bağlamda bu özelliklerin kadında, evlilik öncesinde *ev kızı*⁴³ kimliği altında; evlilikle ve doğumla birlikte ise *ev hanımı* ve annelik bağlamında değişmeden mevcudiyetini sürdüreceğinin kabul edildiğini söylemek mümkündür.

“... [S]abah namazına kaldıramadığımız çocuklarımızın, kaçırdığı namazlarına değilde, kazanamadığı sınavlara yanıyorsa içimiz, önce biz neleri kaybettiğimizi düşünelim...“Çok iyi bir işim var ama mutsuzum” diye yazmış genç bir kadın. “Evimi, çocuğumu özlüyorum. İşten ayrılmak istiyorum. Eşim razı olmuyor. Başta böyle konuşmamıştık diyor. Ailem karşı çıkıyor. Boşuna mı okudun, boşuna mı Kpss’yi kazandın diyorlar. Ne evime, ne çocuğuma, ne kendime yetemiyorum. İbadetlere kendimi veremiyorum.” Mutlu muyuz?..”⁴⁴.

Evin *Cahide Sultan*'da her yaşta kadın için *yerindelik* taşıyor olması, bu bağlamda kadınların iş hayatında yer bulabilmek için karşılaştıkları güçlükleri aşmak üzere sarf ettikleri emeğin İslam inancına göre geçicilik arz eden dünya işlerine dair olmasına dayandırılmaktadır. Buna göre, bu yönde harcanan emek; ölüm sonrası varlığın sürdürüleceği *anayurtta* mükâfatlandırılmak için yapılması gereken ibadetlerin önüne geçtiği ve uyulması gereken kuralları gölgede bıraktığı gerekçesi ile kabul görmemektedir.

⁴²<https://cahidesultan.net/2011/06/07/kadinin-yeri-evidir/> erişim tarihi: 14. 01. 2017.

⁴³ Bu konuda önemli bulguları bulunan bir alan araştırması için bkz. Lüküslü, G. D ve Çelik, K. (2008). Sessiz ve Görünmez, Genç ve Kadın: Ev Kızı, *Toplum ve Bilim*, 112, 2008, s. 101-118.

⁴⁴<https://cahidesultan.net/2016/04/18/kpss-putu/#more-27179> erişim tarihi: 14.02. 2017.

Nihayetinde ev ve mutfak, İslami uygunluğun tesisini mümkün kılan en önemli alanlardan biri olarak kadını çağırmakta, ona biçim vermekte ve onun mahareti vasıtasıyla Allah'ın rızasının kazanılmasına imkân tanımaktadır.

Sonuç Yerine

Bilgisayar dolayımılı bilgi paylaşımına aracılık eden kişisel web günlükleri yemek, moda, dekorasyon ve kişisel bakım gibi gündelik yaşama dair oldukça zengin bir içerik sunmaktadır. Bu zenginlik; muhtelif yaşam tarzları, zevkler ve beğenilere ilişkin temsilleri ihtiva ettiği ölçüde toplumsal mştereklikler kadar farklılıkları da görünür kılmaktadır. İnternet erişiminin yaygın olmadığı, henüz Türkiye için oldukça yakın bir geçmişte bu görünürlüğün; her ne kadar her kesime hitap eden içeriklerin aynı derecede erişilebilir olduğunu söylemek mümkün olmasa da radyo, televizyon, dergi ve kitap gibi araçlarla sağlandığı aşikârdır. Söz gelimi, televizyon kanallarının ideolojik duruş ve reyting kaygısının yayımlanan/yayımlanması planlanan programları kontrol altında tutan kısıtlayıcı bir unsur olduğuna, burada kısacık değinmek yeterli gibidir. İnternet ise bu kısıtlayıcı ilkedен görece muaf görünmektedir; en azından şimdilik.

Söz konusu, gündelik yaşama ilişkin farklı tarzlar olduğunda; Müslüman kadın kimliğinin de bu alanda kendisine yer açması beklenen bir hamledir. Ekseriyetle muhafazakâr yaşam üst başlığı altında muhafazakâr moda, muhafazakâr tatil, muhafazakâr eğlence gibi gündeliğe ilişkin ne varsa her birinin daha mutaassıp versiyonu olabileceğinin müjdelenmesi, bir yandan oldukça hararetle tartışmalara mahal verse de yoğun bir ilgili kitlesi yaratmakta da başarılıdır. Elbette bu isimlerle pazarlanırken kastedilen esas konu, İslami hassasiyetlerin zedelenmediği bir gündelik yaşamın mümkün olduğudur. Müslüman kadına has bir tesettür modası olabileceğinin, uygun koşulların yaratıldığı oteller sayesinde yaz tatili yapmak isteyen Müslüman kadının da güneşlenerek havuza/denize girebileceğinin keşfedilmesiyle, sektörler bunun için tüm imkânlarını seferber etmiş durumdadır.

Peki, internet bu seferberliğin neresindedir? Son yıllarda dünyanın farklı ülkelerinden ve yakın bir tarihten beri Türkiye'den Müslüman kimliğiyle öne çıkan kadınlar; başörtülerini bağlama biçimlerini, kişisel bakımlarını, İslam'ı anlayış biçimlerini ve örtünmeye nasıl karar verdikleri gibi gündelik yaşamın deneyime dayalı bilgisini web günlükleri ve video kanalları vasıtasıyla paylaşımına açmaktadırlar. *Cahide Sultan* ise bu kimliğin temsilî ve tabii inşasını, mutfağa ilişkin gündelik yaşam bilgisi üzerinden sağlamaktadır. Ancak esas itibarıyla her biri, bu kimliğin yaşanma ve yansıtılma biçimleri bakımından farklı konumlara yerleşmektedirler. Dolayısıyla internet üzerinden paylaşılan bilginin inşa ettiği yaşam anlayışı da farklılaşmaktadır. Peki, Emine Beder yahut Ayşe Tter gibi televizyon programlarından yahut yemek kitaplarından tanıdığımız

ve salt bu nedenle sözüne itibar ettiğimiz *bilirkişilere* benzemeyen, içimizden biri olanlar tarafından paylaşılan bilgi neden itibar görmektedir?

Cahide Sultan özelinde bu sorunun yanıtını, bu mecradaki söz söyleme ayrıcalığını; Foucault'nun (1987: 23-24) işaret ettiği söylemin dışlayıcı ilkelerinden doğruluk istenci gereği, İslami yaşamın temel kaynakları olan Kur-an'ı Kerim ayetleri, hadisler ve İslam tarihinden örnekler ile tesis edilmesinde bulmak mümkündür. Nitekim bu referanslar ile idealize edilerek sağlamaştırılan bilginin, kadının bu alana aitliğine ikna üretmenin bir aracı olarak öne çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda web günlüğünde üretilen içeriğin vaaz ettiği İslami kadın kimliğinin doğru addedilen kurgusuna, kadınların en çok baktıkları yerde, mutfak bilgisi içeren bir alanda yer verilmesi, bu inşaya etkisini görünür kılmaktadır: Müslüman kadının nasıl olması gerektiğine işaret eden İslami söylem, onun en çok öğrenmek istediği bilgi türü addedilen mutfağın bilgisi dolayımında rıza üretmektedir. *Cahide Sultan*'daki bilginin kazandırdığı iktidar, ziyaretçilerin hayati sorunlarını kılavuzluk beklentisiyle paylaşımlarıyla; yazarın yalnızca mutfak alanında değil, hayata dair daha geniş kapsamlı paylaşımlara yer verildiği için, her konuda bilirkişi addedilen anne, abla, kız kardeş konumuna yerleştirilmesiyle pekişmiş olmaktadır. Bu bağlamda mutfağın bilgisi dolayımında kurulan iktidar, İslamiyet'in hayatın her zerresiyle ilgili kapsayıcı bir inanç sistemi olmasıyla takviye edilmektedir. Böylece gündelik yaşam etkinliği, mutfak özelinde İslami pratiklere zemin oluşturduğu kadar, aynı zamanda kadınlık pozisyonunu da yeniden inşa etmektedir.

Bilirkişiliğin, iktidar ilişkilerinin gösterge üretimi ve mübadelesiyle işlediği hatırlandığında, ötekilerin eylemleri üzerinde eylemde bulunmaya yarayan farklılaştırma sisteminin bir ürünü olduğu görülmektedir. Ustalık yahut uzmanlık, geleneksel statü gibi farklılıklardan mürekkep olan bu sistem, iktidarın sözün etkisiyle uygulanan biçimlerini görünür kılan ilişkilere işaret eder (Foucault, 2011: 71-78) ki *Cahide Sultan*'ın referans olarak sahiplendiği İslami argümanlar, bugün anladığımız şekilde belgelendirilmiş bir uzmanlık alanına tekabül etmese de bilmenin iktidarı vasıtasıyla öne çıkmaktadır. Bu web günlüğü özelindeki ayırt edici husus ise yazar ile ziyaretçiler arasında herhangi bir hiyerarşi bulunmadığını vurgulayan, mütevazı eşitlik ve din kardeşliği söylemi vasıtasıyla kurulan iktidardır. Nihayetinde *Cahide Sultan*'da kadınlık kimliği, İslami argümanlar eşliğinde ve mutfak *mahareti* başta olmak üzere hane içi etkinlikler merkeze alınarak özel alanda sınırlı kalacak şekilde inşa edilmektedir.

Summary

Since internet use has become widespread around the world, it has become possible to share everything with other people, friends and strangers alike. Having access to the internet with your

pc, notebook or mobile phone is now enough for sharing information about anything. Traditional media organs, especially TV and magazines, have some restrictions because of having an ideology or rating concerns, and generally, if you are not famous you don't attract attention there. But on social media, especially after moving to web 2.0, even if you are an ordinary person you can share your opinions and everyday experiences with everyone that stumbles upon your content. Therefore, you don't have to be famous, a specialist or anything else. Moreover, different lifestyles can receive widespread attention on social media, unlike traditional media organs. One of the digital platforms is weblogs that provide articles about any subject of interest. Weblogs permit textual and visual content and if users want to change anything or append new things to posts (littlest pieces of weblogs) they can repeatedly edit these. So who is writing a blog about what? Even if it is not possible to generalize, when you make a quick Google search in Turkish you can see that while women generally keep a weblog about beauty, clothing, food, home cleaning, and baby care, men have weblogs on pc games, cars, traveling, motorcycles, science, science fiction or funny things. Apparently gender roles are similar in society and on social media platforms. On one hand weblogs can allow us to learn how women live their daily lives; on the other hand, weblogs can reinforce myths about female identity in society. CahideSultanis a food themed weblog which has been active since 2009 and contains a lot of recipes. So is it possible to say that it only has recipes? Actually there are not only recipes but also Islamic quotes from Koran, Hz. Mohammed's life, legends and above all, criteria about how women should act. The posts give advice to women on what role they should play in life, especially in family life. This weblog is the point of departure for this study. In that regard, this study aims to explore how the social construct of the Islamic Women identity / Muslim female identity interfaces with kitchen and cooking on Cahide Sultan. To answer this main question, the posts created between 2009 and 2017 were analyzed using a qualitative research design. This analysis concludes that women, as mothers and wives, are seen as having to work in the kitchen. They have to cook various meals and if their children don't like something, they have to cook it in a different way. On the other hand, women have to avoid waste and if any food is left behind, they recycle it (like *Tirid*, which is a Turkish meal containing stale bread). Women also have to pay attention to avoid packaged foods because these are unhealthy and more importantly can contain pork derivatives. In this context it has been seen that kitchen is constructed on the halal - haram dualism, traditional women's roles and womanhood skills on the Cahide Sultan weblog. Consequently, Cahide Sultan is not only a food themed weblog; it also involves constructing an acceptable female identity with Islamic references.

Kaynakça

- “Acem Pilavı Tarifi”, <https://cahidesultan.net/2009/11/29/acem-pilavi-tarifi/>, Erişim Tarihi: 07.01.2017.
- “Anne Ev Hanımı Nasıl Olunur” (13 Temmuz 2015) <https://cahidesultan.net/2015/07/13/anne-ev-hanimi-nasil-olunur/>, Erişim Tarihi: 18.01.2017.
- Bachelard, G.(2008) *Mekânın Poetikası*. (A. Tümertekin, Çev).İstanbul: İthaki Yayınları.
- Beck, U. (2011)*Risk Toplumu Başka Bir Modernliğe Doğru*.(B. Doğan, Çev). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Onaran, B. (2015) *Mutfaktarih*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cantek, F. Ş. (2011). Mutfakta Pişer, İnternete de Düşer: Yemek Blogları Kadınlara Neler Vaad Ediyor, https://www.academia.edu/11783705/Mutfakta_Pi%C5%9Fer_%C4%B0nternete_de_D%C3%BC%C5%9Fer_Yemek_Bloglar%C4%B1_Kad%C4%B1nlara_Neler_Vaad_Ediyor, Erişim Tarihi: 11.01.2018.
- Cecil, H. R. (1912). *Conservatism*. London: Williams and Norgate.
- “Çikolatalı Süt Reçeli Krem Çikolata Tarifi” (27 Aralık 2012) <https://cahidesultan.net/2012/12/27/cikolatali-sut-receli-krem-cikolata-tarifi/>, Erişim Tarihi: 15.12.2016.
- “Çok Tuzlu Peynir Nasıl Değerlendirilir” (21 Ocak 2012) <https://cahidesultan.net/2012/01/21/cok-tuzlu-peynir-nasil-degerlendirilir/#more-11114>, Erişim Tarihi: 15.12.2016.
- Çomu, T. (2012). *Video Paylaşım Ağlarında Nefret Söylemi: Youtube Örneği*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çomu, T. ve Halaıqa, İ. (2015). Web İçeriklerinin Metin Temelli Çözümlemesi. , Binark M. (Ed.) Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri (s. 26-88) içinde. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- “Değişik Kahvaltılıklar” (20 Mayıs 2010) <https://cahidesultan.net/2010/05/20/degisik-kahvaltiliklar/>, Erişim Tarihi: 18.12.2016.
- “Değerlendirmeler” <https://cahidesultan.net/category/degerlendirmeler/page/4/>, Erişim Tarihi: 15.12.2016.

- “Domatesli Pirinç Çorbası” (1 Ekim 2015) <https://cahidesultan.net/2015/10/01/domatesli-pirinc-corbasi/>, Erişim Tarihi: 15.01.2017.
- Emre Çetin, K. B. (2015). Islamic Lifestyle and Emine Beder’s TV cookery Show Kitchen Love, *European Journal of Cultural Studies*, 20, 1-14.
- “Fırında Bonfile Tarifi– İdil Tatari– Yemek Tarifleri” (30 Kasım 2014) <https://www.youtube.com/watch?v=IZXK1jhEylk>, Erişim Tarihi: 15.01.2017.
- Foucault, M. (1987).*Söylemin Düzeni*. (T. Ilgaz, Çev). İstanbul: Hil Yayın.
- Foucault, M. (2011). *Özne ve İktidar*, (I. Ergüden ve O. Akinhay, Çev). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- “Fruktoz Ve Nişasta Bazlı Şeker Tüketiminin Sağlık Açısından Etkileri: Son Verilerin Derlemesi”, <http://beslenme.gov.tr/content/images/spot/fruktozbilimselrapor.pdf>, Erişim Tarihi: 10.01.2017.
- Giard, L. (2015).*Gündelik Hayatın Keşfi II*.(Ç. Eroğlu, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.
- Gardiner, M. (2016).*Gündelik Hayat Eleştirileri*. (B. Taşdemir ve D. Özçetin, Çev). Ankara:Heretik Yayıncılık.
- Günseli, B. (2013). *Sosyal Medyada Etkileşim*. Öztürk M. C. (Ed.)Dijital İletişim ve Yeni Medya (s. 100-120) içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- “Helal” <https://cahidesultan.net/?s=helal>, Erişim Tarihi: 10.12.2016.
- “Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması”, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028, Erişim Tarihi: 05.01.2017.
- Iggers, G. G. (2016). *Bilimsel Nesnellikten Postmodernizme Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı*. (Çev. G. Ç.Güven). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- “Lebeniye Çorbası Antep Yöresi” (5 Mart 2010) <https://cahidesultan.net/2010/03/05/lebeniye-corbasi-antep-yoresi/>, Erişim Tarihi: 15.12.2016.
- Lyotard, J. F. (2000). *Postmodern Durum*. (A. Çiğdem, Çev.).Ankara: Vadi Yayınları.
- “Kaç Süslü Teyze Bir Anne Eder” (28 Kasım 2011) <https://cahidesultan.net/2011/11/28/kac-suslu-teyze-bir-anne-eder/>, Erişim Tarihi: 17.01.2017.
- “Kadının Yeri Evidir” (7 Haziran 2011) <https://cahidesultan.net/2011/06/07/kadinin-yeri-evidir/>, Erişim Tarihi: 18.01.2017.
- Kaplan, A.M. & Haenlein, M. (2010) “Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media”, *Business Horizons*: 53, s. 59—68.

- “Kendini Farklı Bir Cinste Hissetmek” (20 Kasım 2015) <https://cahidesultan.net/2015/11/20/kendini-farkli-bir-cinste-hissetmek/>, Erişim Tarihi: 15.12.2016.
- Kurtoğlu, A. (2018). *Toplumsal Muhafazakârlık Aile, Evlilik, Din ve Siyaset Alanındaki Tezahürü*. İstanbul: Doruk Yayınları.
- “KPSS Putu” (18 Nisan 2016) <https://cahidesultan.net/2016/04/18/kpss-putu/#more-27179> (Erişim Tarihi 14. 02. 2017)
- Oakeshott, M. (1967). *Rationalism in Politics and Other Essays*. London: Methuen.
- “Süt Reçelli Pratik Muzlu Dondurma” (30 Mayıs 2014) <https://cahidesultan.net/2014/05/30/sut-recelli-pratik-muzlu-dondurma/#more-21012>, Erişim Tarihi: 14. 02. 2017.
- “Şehir Efsaneleri MSG - Monosodyum Glutamat” http://www.ggd.org.tr/sehir_efsaneleri2.php?id=50, Erişim Tarihi: 14.01.2017.
- “Şekerli Katmer Tarifi” (10 Şubat 2016) <https://cahidesultan.net/2016/02/10/sekerli-katmer-tarifi/>, Erişim Tarihi: 15.01.2017.
- “Tavuk Nasıl Pişirilir” (20 Ağustos 2012) <https://cahidesultan.net/2012/08/20/tavuk-nasil-pisirilir/#more-13428>, Erişim Tarihi: 18.01.2017.
- Tekeli, İ. (2010). *Gündelik Yaşam, Yaşam Kalitesi ve Yerellik Yazıları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tuncer, A. S. (2013). *Sosyal Medyanın Gelişimi*. Özata F.Z. (Ed.). Sosyal Medya (s. 2-26). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Varol, S. F. ve Tayanç, N. K. (2014). Blogların Cinsiyeti: Toplumsal Cinsiyet Kimliğinin Bloglarda Sunumu, <http://www.cmdconf.net/2014/pdf/51.pdf>, Erişim Tarihi: 15.01.2017.
- “Yumurtalı Ekmek Tiridi Elazığ Usulü” (19 Eylül 2011) <https://cahidesultan.net/2011/09/16/yumurtali-ekmek-tiridi-elazig-usulu/>, Erişim Tarihi: 15.01.2017.